

Working Papers in Sociology 2 / 2021

ISSN 2453-6970

Obavy o klímu a podpora zelenej ekonomiky

Katarína Strapcová

December 2021

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV
SLOVENSKEJ AKADÉMIE
VED INSTITUTE FOR
SOCIOLOGY OF THE SLOVAK
ACADEMY OF SCIENCES

Obavy o klímu a podpora zelenej ekonomiky¹

Katarína Strapcová²

Úvod:

Aj keď v roku 2021 v spoločnosti stále dominovali najmä problémy globálnej pandémie ochorenia Covid-19, bolo tiež možné sledovať zvýšený záujem o tému klimatických zmien a udržateľnosti hospodárstva. Vyšší záujem verejnosti je spôsobený aj tým, že následky klimatických zmien sú už pre jednotlivcov vo viacerých prípadoch priame a citeľné (ohrozené zdravie, majetok a pod.). To čo Ulrich Beck v knihe *Riziková spoločnosť* (2004, pôvodne 1986) pomenoval ako „zadné schodište vedľajších účinkov industriálnej spoločnosti, „čierny pasažier – konzumu“ alebo „neurčitá šedá zóna neuznaných rizík, ktoré sa dajú vytušiť“ sa dnes už stáva rozpoznávaným rizikom a „referenčným bodom konania a myslenia jednotlivcov“ (2004:56)³.

Nebezpečenstvá klimatických zmien boli v médiách počas celého roka často komentované a spájané predovšetkým s vyskytujúcimi sa prírodnými katastrofami a narušeným ekosystémom – sucho a extrémne horúčavy, obrovské požiare, ničivé záplavy, extrémne nízke teploty a snehové búrky či hurikány. Okrem alarmujúcich správ o záplavách v Číne a Austrálii, hurikáne Ida v USA, zničenej úrode a hladomore v afrických krajinách, či veľkých požiarov v Kalifornii a na Sibíri sa prírodné katastrofy prejavili aj blízko našich hraníc. Išlo najmä o silné búrky a ničivé následky tornáda na Morave (jún 2021), požiare v Grécku, pri ktorých zasahovali aj slovenskí hasiči (august 2021), ako aj rozsiahle povodne v Nemecku a Belgicku s tragickými následkami na ľudské životy (júl 2021).

Možno konštatovať, že v médiách najviac rezonovali najmä obavy z negatívnych dopadov extrémov počasia a prírodných katastrof na zdravie obyvateľov (dehydratácia, úpal, znečistenie ovzdušia a pod.), zničený majetok a infraštruktúru, a tiež z negatívnych dopadov na ekosystém a životné prostredie samotné (voda, vzduch, životaschopnosť pôdy a pod.). Rôzne vysvetlenia a správy o extrémnych javoch (Lynas 2020, Hartmann 2020) boli sprevádzané debatami o tom, ako dokážeme v nových podmienkach zabezpečiť bezpečnosť ľudí a potravín, a tiež reagovať na nové typy sociálnej nespravodlivosti a nerovností, ktoré súvisia s nerovnakými možnosťami ľudí vyrovnať sa s následkami klimatických zmien (napr. účinky horúčav v chudobnejších komunitách sú citeľnejšie - pre potreby obyvateľov boli sprístupnené verejné klimatizované haly počas horúčav v USA). Zároveň, v auguste 2021 vydali vedci pracujúci pre IPCC⁴ (Intergovernmental Panel on Climate Change, inštitúcia patriaca pod OSN) vo svojej pravidelnej správe najnovšie varovanie pred následkami klimatických zmien. V uvedenom dokumente jednoznačne deklarovali konsenzus o tom, že klimatické zmeny sú spôsobené ľudskou činnosťou, že zasiahnuté sú už všetky miesta

¹ Text je výsledkom spolupráce na projekte VEGA č. 2/0120/20 : Subjektívne vnímanie hodnoty životného prostredia na Slovensku a na projekte APVV-15-0653: Hodnoty v dynamike spoločenských zmien na Slovensku a v Európe (HODYSE).

² Kontakt: katarina.strapcova(at)savba.sk, Sociologický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava

³ Beckov pohľad na spoločnosť je následne venovaný najmä tomu, ako prechádzame od „logiky produkcie bohatstva“ dominujúcej v industriálnej spoločnosti k „logike produkcie rizík“, ktoré dominujú v rizikovej spoločnosti.

⁴ <https://www.ipcc.ch/2021/08/09/ar6-wg1-20210809-pr/>

planéty, pričom niektoré dopady klimatických zmien sú už nezvratné (napr. stúpajúca hladina mora). Správa tiež konštatuje, že pri globálnom oteplení o 2 °C by extrémne teploty dosahovali už kritické prahové hodnoty tolerance pre poľnohospodárstvo a zdravie.

Tieto témy zároveň rezonovali aj na dôležitej novembrovej klimatickej konferencii OSN - COP26 v Glasgowe. Na konferencii sa vyjednávalo najmä o pláne znižovania emisií v jednotlivých krajinách s tým, aby bolo možné naplniť cieľ nulových emisií na udržanie globálneho oteplenia na úrovni max. 1,5°. Okrem aktualizácie vzájomných dohôd a spolupráce aktérov boli v súvislosti s dekarbonizáciou a klimatickou neutralitou najviac diskutovanými tematickými okruhmi:

- ukončenie spaľovania uhlia
- zastavenie odlesňovania
- prechod na elektromobilitu
- podpora investícií do obnoviteľných zdrojov
- mobilizácia finančných zdrojov pre postihnuté krajiny.

Ešte pred konaním klimatickej konferencie v Glasgowe sa v septembri konalo medzinárodné stretnutie mladých klimatických aktivistov YOUTH4CLIMATE v Miláne, kde odznali najmä kritické hlasy mladých ľudí o klimatickej nespravodlivosti a nedostatočnom pokroku v boji proti klimatickým zmenám (<https://youth4climate.live/>). Mladí aktivisti vo svojich príhovoroch rázne konštatovali, že prísľuby politikov sú prázdne a často falošné. Rovnako kritizovali aj ekonomické elity a intenzívne snahy veľkých producentov emisií (fosílny priemysel a pod.) o greenwashing pri komunikácii s verejnosťou, ktoré urážajú budúce generácie a sú voči nim nezodpovedné. S poukázaním na dôkazy a objektívne merateľné a neustále stúpajúce hodnoty emisií mladí aktivisti prijali vyhlásenie, ktorým vyzvali delegátov na COP26 k vyššej medzigeneračnej solidarite a ambicióznejšiemu plánu a záväzkom v boji proti klimatickým zmenám⁵. Obavy o budúcnosť mladých ľudí pritom často rezonovali aj v príhovore prezidentky Zuzany Čaputovej⁶ na klimatickej konferencii COP26, v ktorom hovorí, že „Je jasné, že mladá generácia vie, že nám dochádza čas. A nám politikom už dochádzajú výhovorky.“

Z tohto krátkeho súhrnu udalostí v roku 2021 je zrejmé, že prostredníctvom masmédií sme mohli sledovať intenzívne dianie tak vo svete politiky, ako aj v environmentálnych hnutiach. Kľúčové slová ako klimatické zmeny, narušenie či rozpad klímy, extrémny počasie, udržateľnosť, zelená ekonomika, bezpečnosť potravín, čistý vzduch a voda, znižovanie emisií a dekarbonizácia priemyslu sú už prítomné ako takmer každodenné témy vo verejnej diskusii. Slovníkom Ulricha Becka „sily produkcie stratili svoju nevinnosť“ a „zisk späť s technologickým pokrokom je stále viac zatienený produkciou rizík“ (2004:18). Klimatické zmeny sú dnes už citelným rizikom s priamym dopadom na komunity jednotlivcov. V našej analýze sa prostredníctvom medzinárodného porovnania pozrieme na to, ako sa vlna zvýšeného mediálneho záujmu o problematiku klimatických zmien premieta do názorov obyvateľov na Slovensku – konkrétne aké hlboké sú ich obavy v súvislosti s prebiehajúcimi klimatickými zmenami a ako optimisticky či pesimisticky sa pozerajú na ciele, ktoré si krajiny v EÚ stanovujú v súvislosti s bojom proti klimatickým zmenám a s prechodom na zelenú ekonomiku.

⁵ Viac o kultúrnej podmienenosti úvah o klimatickej zmene Hoffman 2017.

⁶ K vnímaniu hrozby klimatických zmien u mladých ľudí sú aktuálne výsledky v správe z výskumu z októbra 2021 (Vnímanie dopadov klimatických zmien. Záverečná správa...).

Dáta:

V texte sú prezentované predovšetkým najnovšie fakty a výsledky z výskumu *Special Eurobarometer 513: Climate Change 2021*, ktorý sa realizoval v európskych krajinách počas mesiacov marec a apríl 2021. Pre účely komparácie tiež využívame údaje z predchádzajúcich vlň výskumu Eurobarometer, ktoré boli zamerané na klimatické zmeny (roky 2017 a 2019).

Zároveň odkazujeme na výsledky výskumu *Hodnoty a spoločnosť počas pandémie Covid-19*⁷ (HODYSE 2020), ktorý realizoval Sociologického ústavu SAV. Výskum nadväzuje na predchádzajúce medzinárodné Výskumy európskych hodnôt⁸ (EVS 2017 a EVS 2008), ktoré sa v rámci skúmaných tém zameriavajú aj na problematiku životného prostredia a verejnej mienky. Detailný zoznam výskumov a odkazov na použité údaje sa nachádza v osobitnej časti v závere.

Analýza:

Naším cieľom je prostredníctvom aktuálnych empirických údajov prispieť k pochopeniu toho, ako verejnosť reaguje na prebiehajúce klimatické zmeny a aké je nastavenie premýšľania jednotlivcov v reakcii na hrozby, ktoré tento vývoj prináša (kognitívne filtre, Hoffman 2017). V analýze sa zameriavame najmä na dve základné oblasti, ktoré sa týkajú 1. názorov na závažnosť klimatických zmien a 2. podpory zelenej ekonomiky verejnosťou. Prezentujeme pritom výsledky zistení reprezentatívnych výskumov, výsledky ktorých môžeme zovšeobecniť na celú populáciu Slovenska resp. krajín EÚ. Tam kde je to možné sa snažíme prezentovať údaje za Slovensko spolu s údajmi za ďalšie členské štáty EÚ, aby sme prostredníctvom medzinárodného porovnania zachytili relatívnu pozíciu Slovenska v rámci širšej skupiny krajín. To nám umožní zhodnotiť či je daný podiel na úrovni priemeru krajín EÚ, alebo výraznejšie nadpriemerný resp. podpriemerný. Taktiež, tam kde je to možné, pracujeme aj s údajmi zo starších výskumov, ktoré nám umožňujú sledovať trendy a zmeny v názorových profiloch obyvateľov. Hlavné nami skúmané oblasti sú teda:

OBAVY O KLÍMU (hodnotenie závažnosti klimatických zmien, vnímanie globálnych problémov sveta, klimatické zmeny a súvisiace globálne problémy, zodpovednosť za boj s klimatickými zmenami)

PODPORA ZELENEJ EKONOMIKY (podpora cieľa znižovať emisie skleníkových plynov, podpora smerovania nových investícií do zelenej ekonomiky, podpora smerovania ku klimatickej neutralite...)

OBAVY O KLÍMU: KLIMATICKÉ ZMENY AKO ZÁVAŽNÝ GLOBÁLNY PROBLÉM

Výsledky výskumov verejnej mienky, s ktorými sa stretávame, už dlhodobo dokumentujú fakt, že obyvateľov na Slovensku a v štátoch Európskej únie trápia problémy životného prostredia v čoraz vyššej miere. Medzi obyvatelia zároveň prevláda názor, že ochrana životného prostredia a boj proti klimatickým zmenám sú dôležitými a veľmi vážnymi problémami súčasnosti. (Strapcová 2020, reporty z výskumov - European Commission 2019, 2020 a 2021). Výsledky z najnovšieho výskumu *Special Eurobarometer 513: Climate Change 2021* potvrdzujú fakt, že obyvatelia vnímajú negatívne dôsledky spájané s klimatickými zmenami, či už ide o zdravie alebo ochranu životného

⁷ Pramenná publikácia Zeman a kol. 2020.

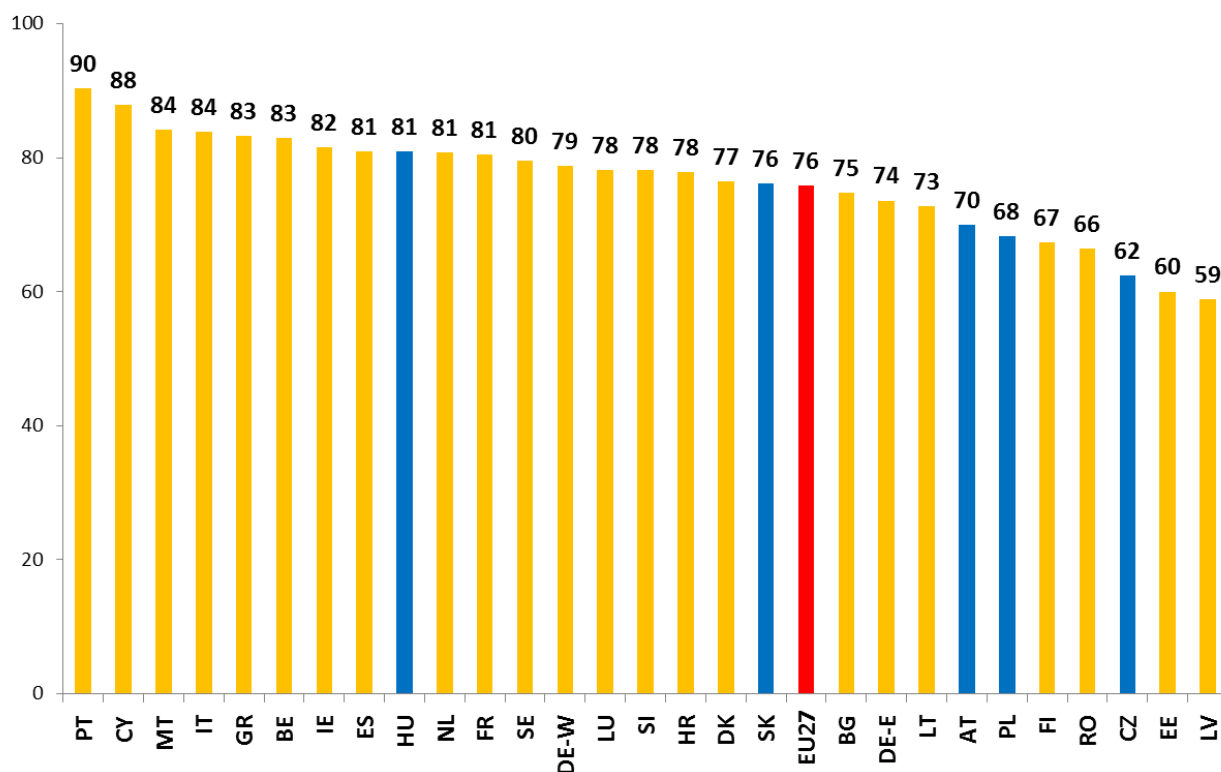
⁸ Podrobnejšie informácie Rabušic a Kusá 2019.

prostredia, a sú vážne znepokojení. Deväť z desiatich obyvateľov na Slovensku vníma klimatické zmeny ako *vážny problém* (95 %, pozície 5 až 10 na použitej stupnici). Pri tomto hodnotení tri štvrtiny opýtaných (76 %) vyjadruje jednoznačný názor, že sú to *veľmi vážne problémy* súčasnosti (pozície od 7 po 10 na použitej stupnici). Pre zaujímavosť môžeme tiež uviesť, že takmer tretina, až 30 % opýtaných pri hodnotení označila aj úplne jednoznačnú krajnú pozíciu „10 – *mimoriadne vážny problém*“. Pri pohľade na socio-demografický profil respondentov s najvážnejšími obavami môžeme konštatovať, že štatistické rozdiely sa ukázali byť významné najmä z hľadiska veku, kde boli v tejto kategórii nepriemerne zastúpení predovšetkým mladší respondenti vo veku 15-24 rokov, ktorí sú často ešte zapojení v študijnom procese, ako aj vysokoškolsky vzdelaní respondenti.

Hoci sú tieto údaje pre nás veľmi zaujímavé, bez širšieho kontextu by sme nedokázali povedať či sú tieto podiely relatívne bežné alebo skôr výnimočné. Preto je zaujímavé sledovať, aká je pozícia Slovenska v rámci širšieho geografického kontextu EÚ. Ako môžeme sledovať v grafe 1, podiel odpovedí „klimatické zmeny sú veľmi vážny problém“ je u nás na úrovni priemeru európskych krajín. Podiel znepokojených obyvateľov môžeme prostredníctvom údajov v grafe porovnať aj v kontexte odpovedí obyvateľov susedných krajín. Najvyšší podiel obáv a vážne znepokojených obyvateľov v súvislosti s klimatickými zmenami sa ukazuje byť v Maďarsku (81 %) a na Slovensku (76 %), nižšie podiely sú v Rakúsku (70 %), Poľsku (68 %) a najnižšia je celková úroveň vážnych obáv v Česku (62 %).

Výskumná otázka: Aký vážny problém sú podľa vás klimatické zmeny v súčasnosti? Na odpoveď použite stupnicu od 1 do 10, kde 1 znamená, že to „vôbec nie je vážny problém“ a 10 znamená, že je to „mimoriadne vážny problém“.

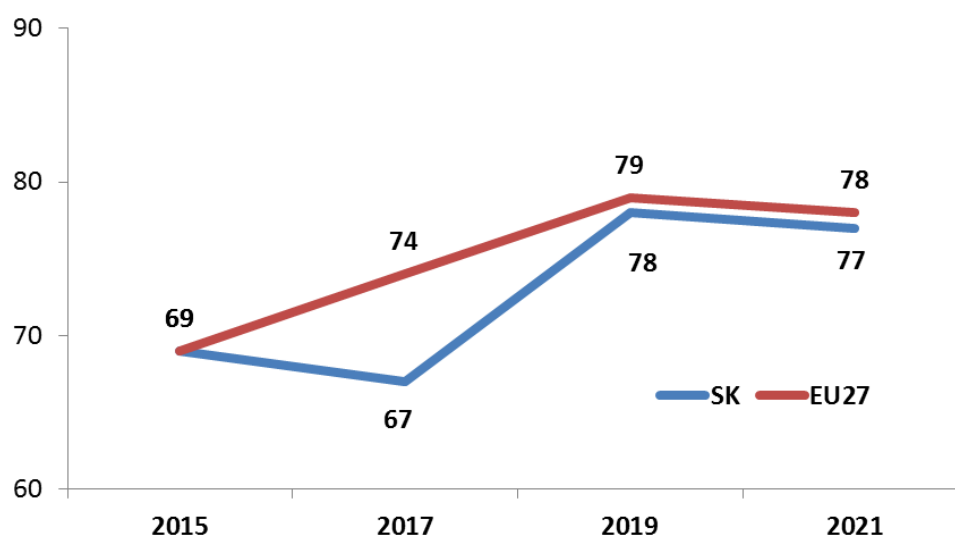
Graf 1: Klimatické zmeny sú veľmi vážny problém (pozície od 7 do 10 na stupnici, % opýtaných)

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

Ako sa menil podiel opýtaných, ktorí vnímajú klimatické zmeny ako veľmi vážny problém ilustrujú údaje v grafe 2⁹. Najvýraznejšiu zmenu sme zaznamenali medzi rokmi 2017 a 2019, kedy môžeme sledovať nárast podielu až o 10 p.b. Môžeme tiež konštatovať, že v súčasnosti podiel ostáva relatívne stabilný. Zmenu podielu medzi rokmi 2017 a 2019 je možné prepojiť s celkovou mobilizáciou záujmu v globálnom environmentálnom hnutí, ktoré sa začalo klimatickým štrajkom Greta Thunberg vo Švédsku. Následne sa k boju proti klimatickým zmenám a ku klimatickým štrajkom pod názvom *Fridays for Future* pripojili tisíce ľudí po celom svete. Na Slovensku sa následne konal prvý veľký klimatický štrajk v septembri 2019.

Graf 2: Premeny podielov respondentov, ktorí deklarujú vysokú mieru závažnosti problému klimatických zmien (% respondentov)

Dáta: Special Eurobarometer: Climate Change (2015, 2017, 2019, 2021)

OBAVY O KLÍMU: GLOBÁLNE PROBLÉMY A KLIMATICKÉ ZMENY

Ďalším zo spôsobov ako skúmať názory respondentov a ich vnímanie závažnosti prebiehajúcich klimatických zmien je posúdenie závažnosti v rámci širšej skupiny globálnych problémov, ktoré trápia svet a často vyvolávajú obavy ľudí. Takýto výber výskumnej otázky nám umožňuje komplexnejšie sa zorientovať v tom, ako sa mení vnímanie globálnych hrozieb a rizík v meniacom sa svete. A konkrétnejšie potom aké typy obáv u opýtaných rezonujú najsilnejšie, a aj to ako sa menia na základe aktuálnej spoločenskej situácie či už doma, ale aj vo svete.

Globálne problémy a obavy môžu byť definované rôzne, v našom výskume predovšetkým ako obavy zo stavu globálnej ekonomiky a negatívneho ekonomického vývoja (chudoba a hlad, neistá ekonomická situácia), obavy z negatívneho politického vývoja (zhoršovanie demokracie, hrozba terorizmu a ozbrojených konfliktov, rozširovanie nukleárnych zbraní), obavy z negatívnych

⁹ Malé odchýlky v podieloch, vyskytujúceho sa v texte sú spôsobené štatistickým spracovaním - vážením dát a zaokrúhlením.

dôsledkov nášho spôsobu života na životné prostredie a zdravie (klimatické zmeny, poškodzovanie prírody, poškodzovanie zdravia z dôvodu znečistenia, šírenie infekčných chorôb, rýchly populačný rast). Respondenti sú následne požiadaní aby si vybrali jeden – najzávažnejší problém, ktorý u nich vyvoláva najvyššie obavy. Následne po určení toho najzávažnejšieho problému sú požiadaní o výber ďalších problémov (maximálne tri ďalšie odpovede), o ktorých si myslí, že sú taktiež závažné.

Samozrejme je jasné, že každý z týchto problémov je komplexným javom, ktorý je často prepojený aj s inými skúmanými globálnymi problémami. Napriek tomu je v analýze zaujímavé sledovať, ako sú definované problémy, ktoré si respondenti vyberajú najčastejšie - či už ako jeden hlavný problém, alebo aj v skupine viacnásobných odpovedí ku globálnym obavám. To následne naznačuje aký je stupeň závažnosti daných typov problémov a aké typy obáv v spoločnosti v danom čase rezonujú resp. sú najrelevantnejšie.

Pri pohľade na výsledky výskumu zosumarizované v grafe 3 nás zrejme neprekvapuje fakt, že najvyššiu mieru závažnosti globálnych problémov si v roku 2021 respondenti na Slovensku spojili s šírením infekčných chorôb. To zároveň poukazuje na fakt, že pri výbere odpovedí a vo všeobecnosti pri utváraní celkovej nálady obyvateľov najsilnejšie rezonuje aktuálna situácia a pocit bezprostredného ohrozenia či rizika. Keďže sa výskum realizoval v jarných mesiacoch roku 2021 možno predpokladať, že negatívny vývoj počas pandémie ochorenia Covid-19 a vysoký počet úmrtí počas zimných mesiacov u obyvateľov na Slovensku citlivo rezonoval aj pri výbere odpovedí. Oproti výsledkom z rovnakému výskumu v roku 2019¹⁰, kedy šírenie infekčných chorôb trápilo 9 % opýtaných, stúpol podiel obáv trojnásobne, teda na úroveň 27 %, a tieto obavy tvoria viac ako štvrtinu všetkých odpovedí. O úrovni sily s akou zarezoval tento aktuálny globálny problém u nás vypovedá aj porovnanie s priemerom EU27. Oproti priemeru krajín EU27 (17 %) dosiahol podiel obáv zo šírenia infekčných chorôb na Slovensku úroveň vyššiu až o 10 p. b.

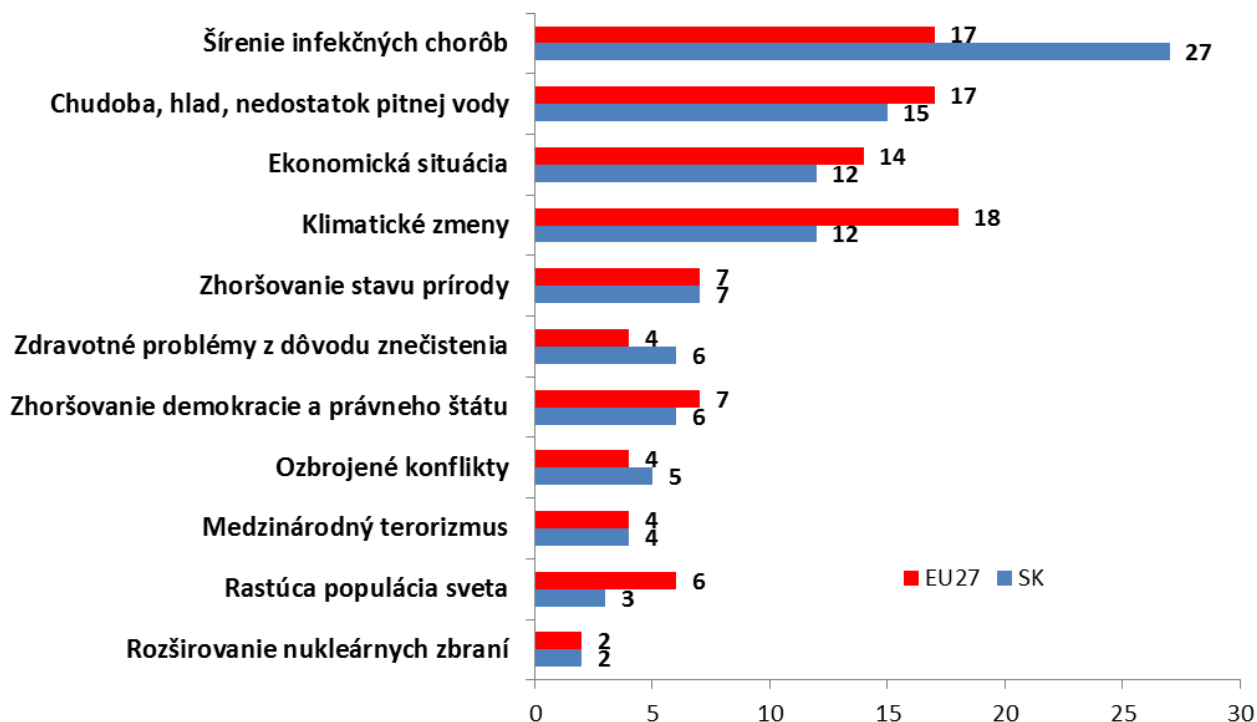
Pocit ohrozenia zo šírenia infekčných chorôb odsunul obavy z chudoby a hladu v porovnaní s rokom 2019 z prvého na druhé miesto (15 % respondentov v 2021). Rovnaký podiel odpovedí zaznamenali v roku 2021 obavy z klimatických zmien (12 %) a obavy z ekonomickej situácie (12 %). Obavy z negatívnych dôsledkov nášho života na životné prostredie bolo vo výskume 2021 možné vyjadriť aj odpoveďami – zhoršovanie stavu prírody (7 % respondentov) a zdravotné problémy z dôvodu znečistenia (6 % respondentov).

Ak by sme sa na globálne problémy pozerali z hľadiska ich základných skupín, môžeme konštatovať, že v odpovediach opýtaných rezonovali najmä tri skupiny globálnych problémov – 1. obavy v súvislosti s pandemiou (infekčné choroby, 27 %) , 2. ekonomické obavy (chudoba, ekonomická situácia – spolu 27 %), ako aj 3. environmentálne obavy z klimatických zmien a negatívneho vývoja životného prostredia (klimatické zmeny, zhoršovanie stavu prírody a dopady znečistenia na zdravie – spolu 25 %).

¹⁰ V roku 2019 bola použitá odlišná kategorizácia odpovedí (menej kategórií na výber), pričom poradie závažných globálnych problémov na základe odpovedí respondentov bolo nasledovné: 1. chudoba, hlad a nedostatok pitnej vody (26 %), 2. ekonomická situácia (14 %), 3. klimatická zmena (13 %), 4. medzinárodný terorizmus (13 %), 5. ozbrojené konflikty (11 %), 6. šírenie infekčných chorôb (9 %), 7. rozširovanie nukleárných zbraní (7 %) a 8. rastúca populácia sveta (5 %).

Výskumná otázka: Ktorý z nasledujúcich problémov, ktorým čelí svet, považujete za najzávažnejší? (1 možná odpoveď)

Graf 3: Závažnosť globálnych problémov v súčasnom svete (1 odpoveď), % respondentov

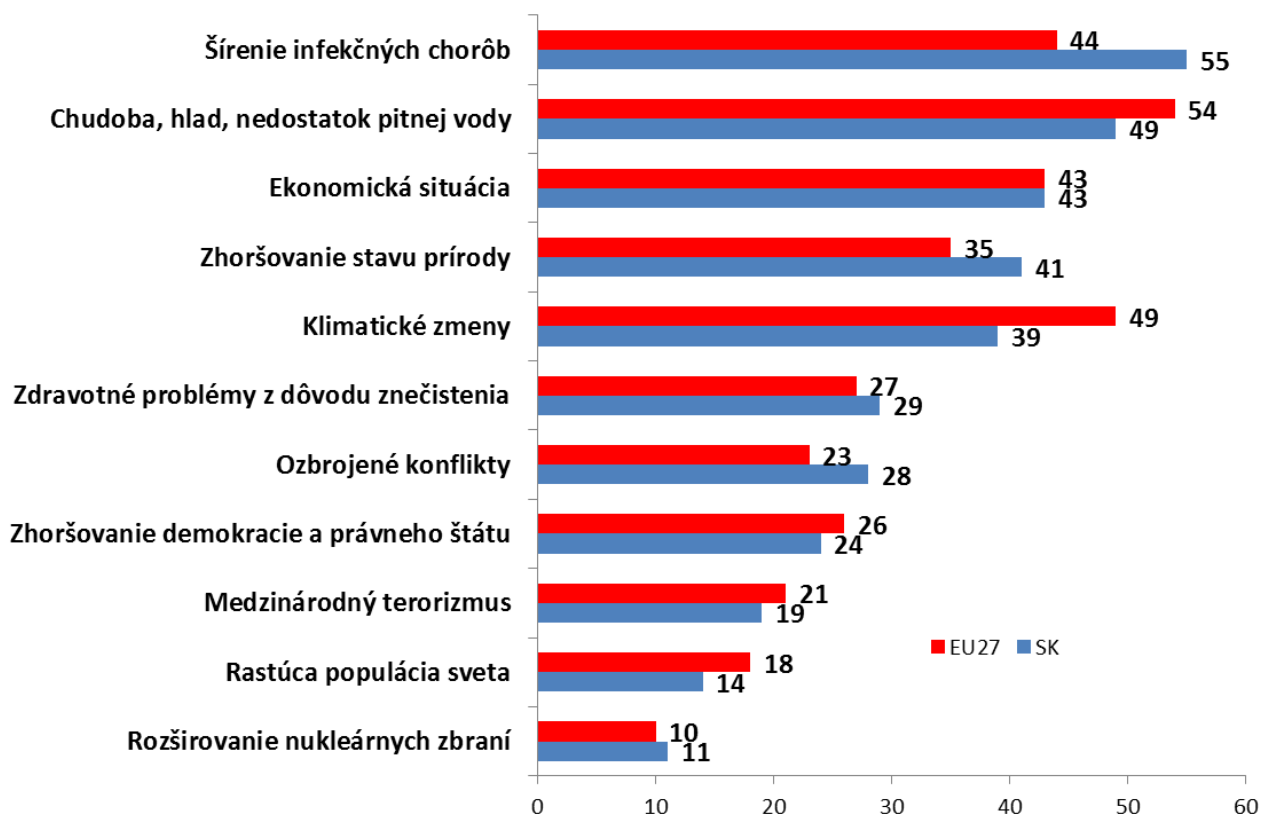

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

Ako sme spomínali, pri tejto otázke mali respondenti možnosť uviesť okrem jedného – najzávažnejšieho problému ešte aj ďalšie problémy (maximálne tri), ktoré považujú za závažné. Pri viacnásobnom výbere môžeme na grafe 4 sledovať nárast podielov opýtaných v jednotlivých kategóriách. Vo výsledkoch opäť jednoznačne prevládli obavy zo šírenia infekčných chorôb, ktoré predstavuje závažný globálny problém pre celkovo 55 % slovenských obyvateľov. Oproti priemeru krajín EÚ ide o značne vyšší podiel – teda až o 11 p.b. viac týchto odpovedí na Slovensku. Na druhom a treťom mieste obáv z globálnych problémov sa umiestnili ekonomické obavy - približne päť z desiatich opýtaných u nás obáva problémov spojených s chudobou (49 %, čo je o 5 p.b. menej ako priemer EÚ) a viac ako štyria z desiatich uvádzajú ako zdroj svojich obáv ekonomické problémy (43 %).

Výskumná otázka: Ktorý z nasledujúcich problémov, ktorým čelí svet, považujete za najzávažnejší? Ktoré ďalšie problémy považujete za závažné? (respondent môže vybrať max. 3 ďalšie odpovede, pri viacnásobnom výbere teda spolu max. 4 odpovede na respondenta)

Graf 4: Závažnosť globálnych problémov v súčasnom svete (súhrn 4 možných odpovedí), % respondentov

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

Po tejto skupine globálnych problémov nasledujú environmentálne obavy, ktoré sa spájajú s klimatickými zmenami a poškodzovaním životného prostredia. Z grafu je zrejmé, že obavy definované ako zhoršovanie stavu prírody (uviedlo 41 % opýtaných na Slovensku) mierne prevládli nad obavami z klimatických zmien (uviedlo 39 % opýtaných) a zdravotnými problémami z dôvodu znečistenia (uviedlo 29 % opýtaných).

Po hrozbe šírenia infekčných chorôb, ekonomických a environmentálnych hrozbách sú menej častými obavami na Slovensku obavy z negatívneho politického vývoja – obavy z ozbrojených konfliktov (28 %), zhoršovanie stavu demokracie a právneho štátu (24 %), hrozba medzinárodného terorizmu (19 %) a hrozba rozširovania nukleárnych zbraní (11 %).

OBAVY O KLÍMU: ZODPOVEDNOSŤ ZA BOJ PROTI KLIMATICKÝM ZMENÁM

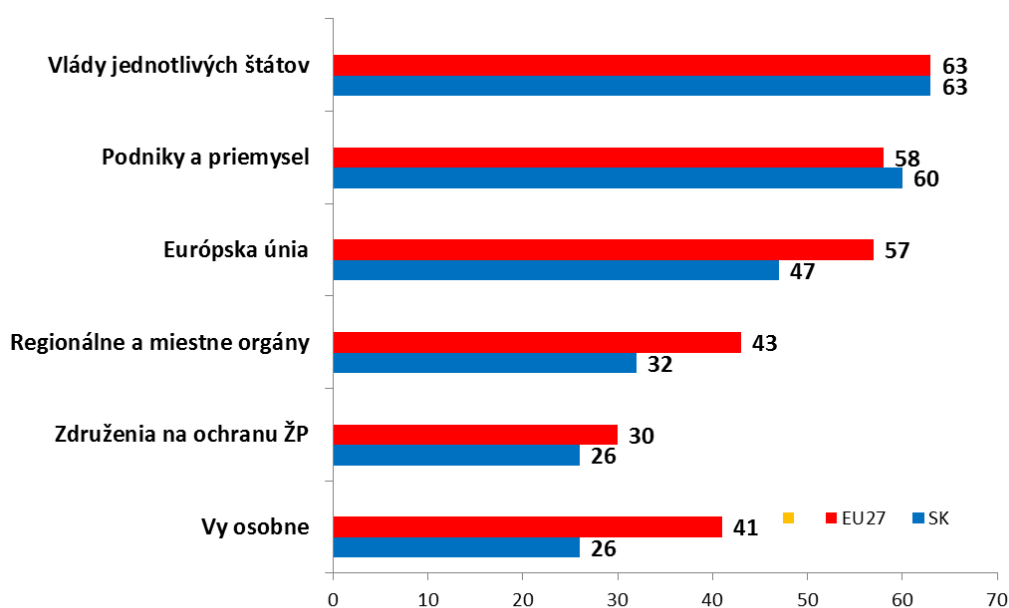
Okrem otázok súvisiacich s posúdením závažnosti klimatických zmien a s hodnotením globálnych hrozieb v súčasnom svete mohli respondenti vo výskume vyjadriť aj názor na to, kto sú podľa nich hlavní aktéri boja proti klimatickým zmenám v rámci Európskej únie. Ako môžeme sledovať na údajoch z grafu 5, obyvatelia na Slovensku identifikujú ako hlavných aktérov predovšetkým vládu (63 % opýtaných), podniky a priemysel (60 % opýtaných) a Európsku úniu (47 % opýtaných).

V menšej miere boli potom brané na zodpovednosť regionálne a miestne orgány (32 %) a skupiny zamerané na ochranu životného prostredia (26 %). V menšej miere tiež rezonovala pri tejto otázke osobná zodpovednosť jednotlivcov (26 %), pričom tento podiel bol oproti priemeru EU27 nižší až o 15 p.b. Pre zaujímavosť môžeme tiež spomenúť, že zhruba 3 % oslovených respondentov na Slovensku reagovalo spontánnou odpoveďou, že sú to všetky uvedené možnosti.

Najpreferovanejšie kategórie odpovedí nám teda umožňujú vidieť, že na Slovensku sú v boji proti klimatickým zmenám brané na zodpovednosť najmä tie veľké politické a ekonomické inštitúcie, a teda očakávania verejnosti sú spojené hlavne s prijímaním opatrení na inštitucionálnej úrovni.

Výskumná otázka: Kto je podľa vášho názoru zodpovedný v rámci EÚ za boj s klimatickými zmenami? (možnosť viacerých odpovedí)

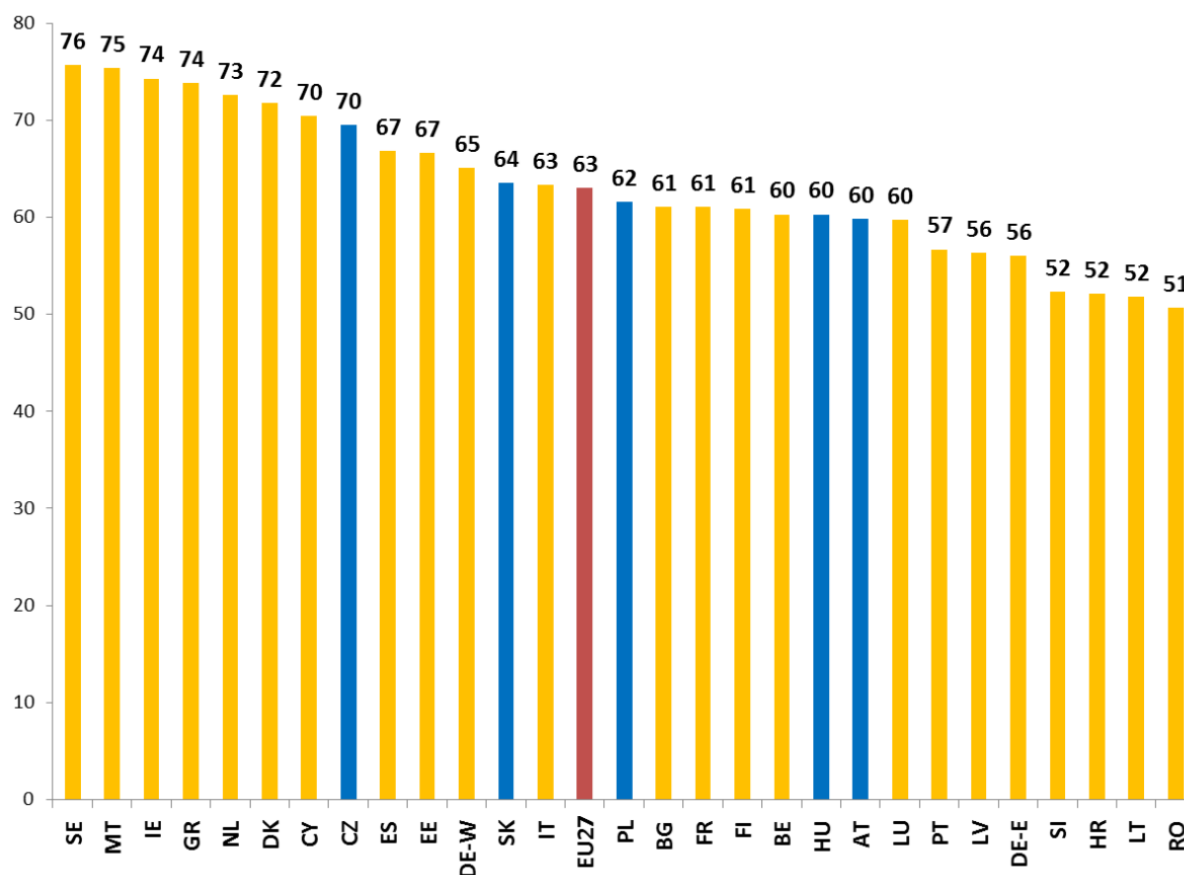
Graf 5: Zodpovednosť za boj s klimatickými zmenami v rámci EÚ (% opýtaných)

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

Na základe výsledkov za všetky skúmané krajiny tiež vieme, že zodpovednosť vlády je okrem Slovenska najčastejšie uvádzanou možnosťou v ďalších 16 skúmaných krajinách. Tiež môžeme konštatovať, že medzi rokmi 2019 a 2021 stúpol priemer EU27 pri tejto možnosti z 55 % na 63 % opýtaných, teda na takmer dve tretiny opýtaných z celku. Ak sa pozrieme detailnejšie na to, aké boli podiely odpovedí v jednotlivých štátoch EU27, čo sa týka zodpovednosti vlády, vidíme, že podiel na Slovensku a v susednom Poľsku je na úrovni európskeho priemeru, vyšší tlak na zodpovednosť vlády za boj s klimatickými zmenami vytvárajú respondenti v Česku (70 %), a naopak o niečo nižší tlak zas respondenti v susednom Maďarsku a Rakúsku (60 % opýtaných).

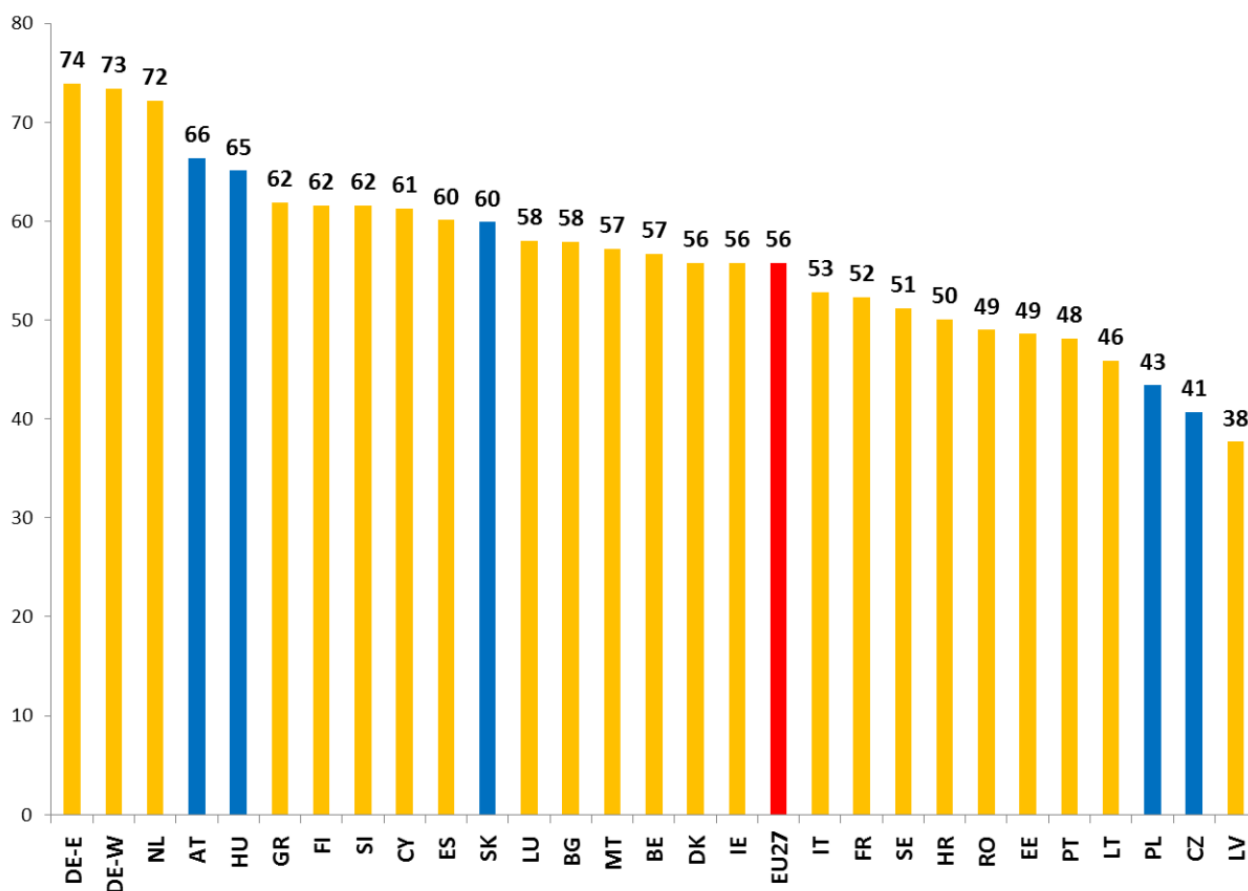
Graf 6: Zodpovednosť za boj s klimatickými zmenami v rámci EÚ: vlády jednotlivých štátov (% respondentov)

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

V prípade zodpovednosti podnikov a priemyslu v jednotlivých štátoch EU27 sú najčastejšie uvádzanou možnosťou v piatich krajinách – Nemecku, Rakúsku, Maďarsku, Slovinsku a Fínsku. Rovnako aj pri tejto možnosti môžeme konštatovať, že medzi rokmi 2019 a 2021 stúpol celkový priemer EU27 z 51 % na 58 % opýtaných. V roku 2021 sa pri porovnaní s našimi susedmi vidíme oproti podielom zodpovednosti vlády presný opak, teda že respondenti v susednom Maďarsku (65 %) a Rakúsku (66 % opýtaných) priemyslu pripisujú viac podielu zodpovednosti oproti respondentom na Slovensku (60 % opýtaných), a v Poľsku (43 %) a v Česku (41 %) výraznejšie menej podielu zodpovednosti.

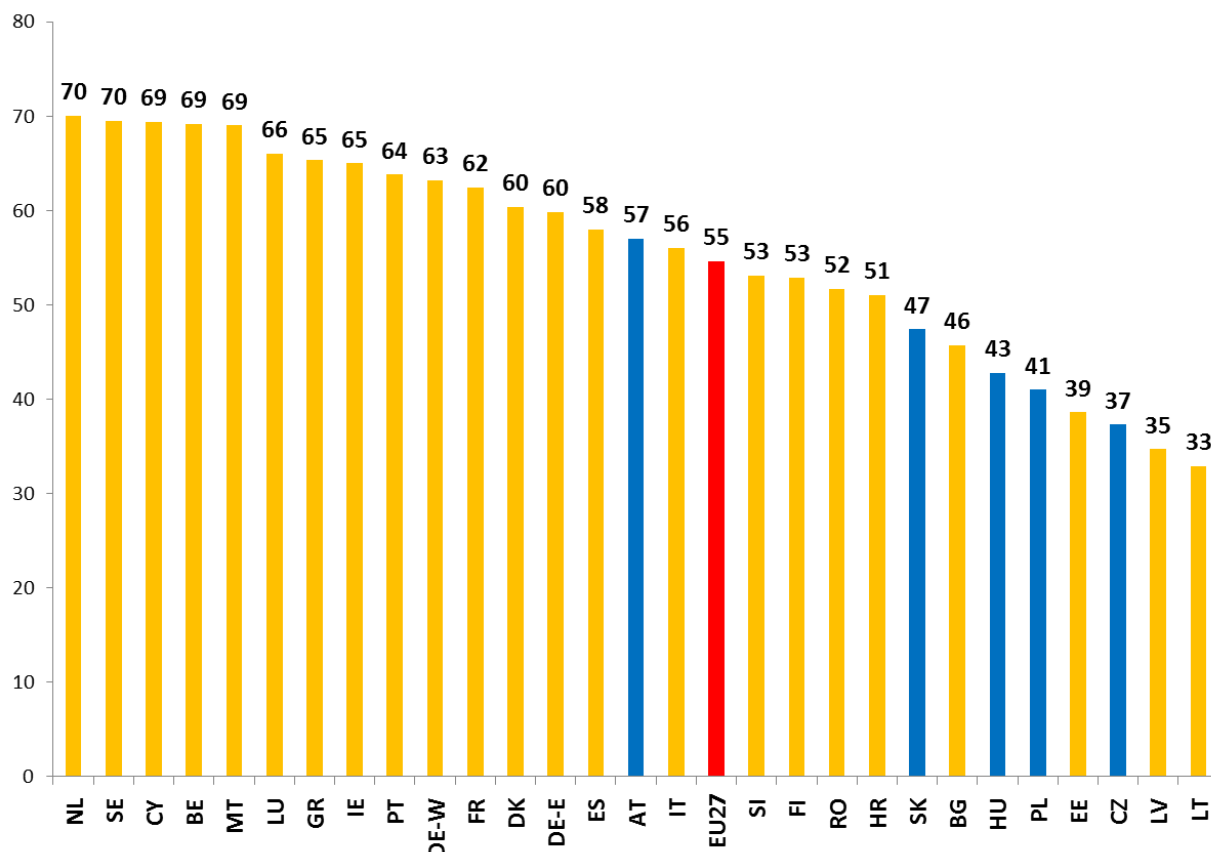
Graf 7: Zodpovednosť za boj s klimatickými zmenami v rámci EÚ: podniky a priemysel (% respondentov)

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

V prípade zodpovednosti Európskej únie ako aktéra v boji proti klimatickým zmenám, táto možnosť prevládala spomedzi ostatných v piatich európskych krajinách – Belgicko, Luxembursko, Portugalsko, Francúzsko a Rumunsko. Zároveň medzi rokmi 2019 a 2021 stúpol celkový priemer EU27 aj v tejto kategórii zo 49 % na 57 % opýtaných. V roku 2021 okrem nášho suseda Rakúska (uviedlo 57 % opýtaných) boli podiely v tejto kategórii značne pod priemerom EU27 tak na Slovensku (47 %) ako aj vo všetkých ostatných susedných krajinách.

Graf 8: Zodpovednosť za boj s klimatickými zmenami v rámci EÚ: Európska únia (% respondentov)

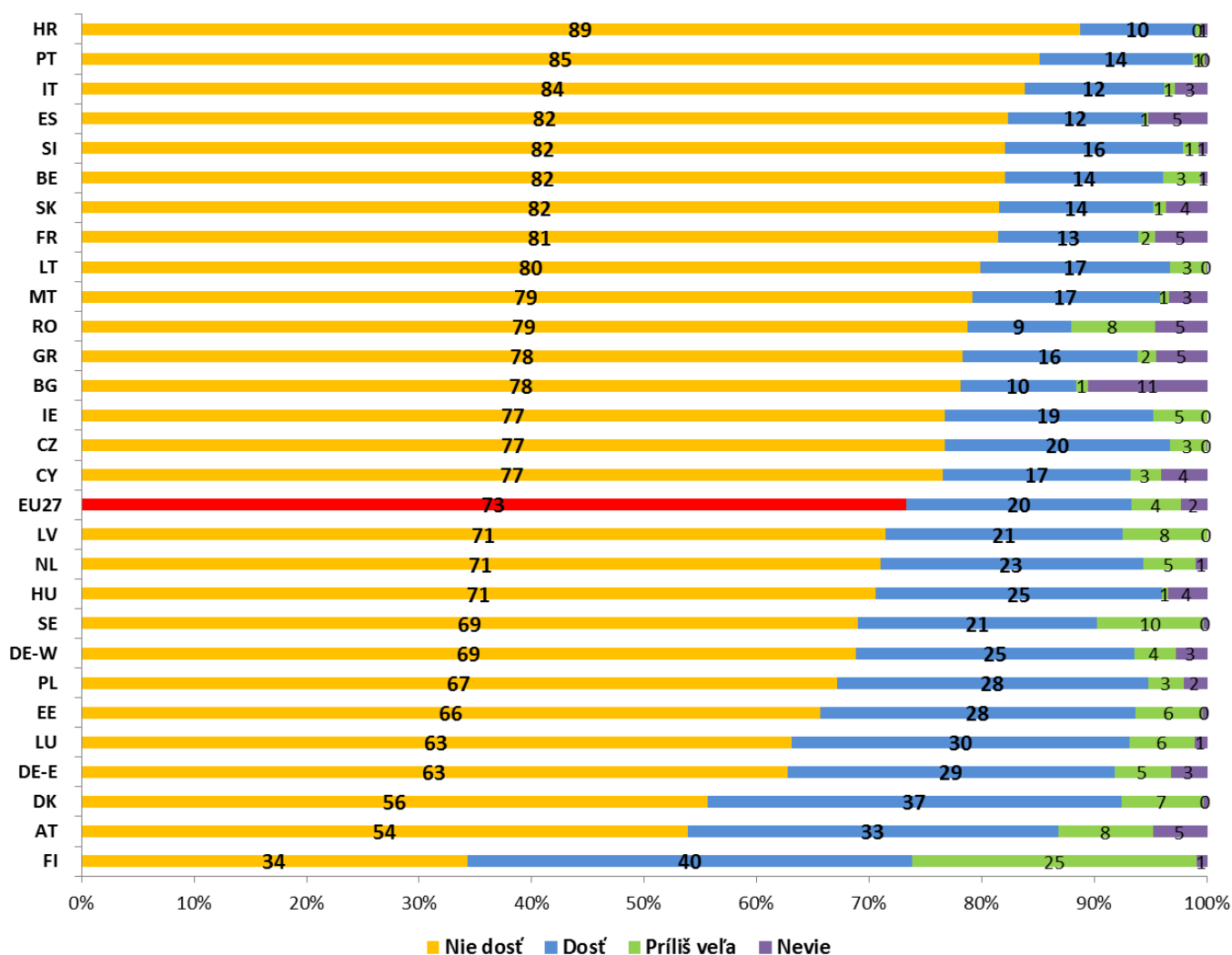

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

Okrem otázok súvisiacich s výberom aktérov najviac zodpovedných za boj s klimatickými zmenami, mohli respondenti aj priamo vyjadriť aj názor na to, do akej miery vláda účinne bojuje proti klimatickým zmenám. Výrazná väčšina respondentov, teda zhruba osem z desiatich opýtaných má kritický názor a myslí si, že naša vláda nerobí dosť. Tento podiel je oproti priemeru krajín EÚ27 vyšší o takmer 10 p.b. a z grafu 9 môžeme sledovať, že pri otázke akú úlohu zohráva vláda pri boji s klimatickými zmenami patríme skôr ku krajinám s výrazne kritickým postojom k vláde. Ako ďalej vidíme, len 14 % podiel opýtaných si myslí, že vláda v tomto smere robí dosť (priemer EÚ27 je 20 %) a len extrémne nízky je podiel tých, ktorí sa vyjadrili, že vláda robí príliš veľa (1 %) prípadne sa nevedeli vyjadriť (4 %).

V rámci porovnania s našimi susednými krajinami sa ukazuje, že najvyšší podiel kritických hlasov voči vláde pri jej boji proti klimatickým zmenám je práve na Slovensku (82 %), potom v Česku (77 %), v Maďarsku (71 %) v Poľsku (67 %) a v Rakúsku (54 %). Popri Rakúsku najmenší podiel kritikov vlády môžeme nájsť vo Fínsku (34 %) a v Dánsku (56 % opýtaných).

Graf 9: Myslíte si, že (národná) vláda robí dost', nie dost' alebo príliš veľa pre boj proti zmene klímy?

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

PODPORA ZELENEJ EKONOMIKY (podpora cieľ'a znížiť emisie skleníkových plynov, podpora smerovania nových investícií do zelenej ekonomiky, podpora smerovania ku klimatickej neutralite...)

Okrem analýzy toho, akým spôsobom obyvatelia na Slovensku reflektujú hrozby spojené s prebiehajúcimi klimatickými zmenami nás zaujímalo aj prepojenie s tým, ako ľudia vnímajú prijímané resp. plánované riešenia a opatrenia na boj s klimatickými zmenami. Tieto opatrenia sú v súčasnosti diskutované tak v súvislosti s Plánom obnovy a Európskou zelenou dohodou (European Green Deal), ako aj v súvislosti so záväzkami jednotlivých krajín v medzinárodných klimatických dohodách (klimatické konferencie OSN - Paríž 2015, Glasgow 2021). Hoci ide o pomerne zložitú a rozsiahlu agendu, aj v médiách je možné vnímať, ako sa v spoločnosti postupne formujú názory na také základné dilemy ako je používanie fosílnych palív, klimatická neutralita do roku 2050, podpora elektromobility, energetická úspornosť budov a pod. Názory na takéto

opatrenia často súvisia s tým, ako ľudia vnímajú celkový dopad opatrení na kvalitu života a na hospodárstvo, najmä trh práce a jeho kapacity na vytváranie nových pracovných miest. Vo výskume verejnej mienky HODYSE z novembra 2020 sme mohli vidieť, že očakávania obyvateľov Slovenska ohľadom trhu práce pri prechode na zelenú ekonomiku boli prevažne pozitívne. Spolu 52 % respondentov očakávalo, že v podporovaných ekonomických odvetviach (elektromobilita, obnova budov, recyklácia, obnoviteľné zdroje a pod) sa pri prechode na zelenú ekonomiku v Európskej únii vytvorí dostatočný počet nových pracovných miest. Nerozhodný názor deklarovalo 25 % opýtaných a negatívne očakávania malo 11 % opýtaných.

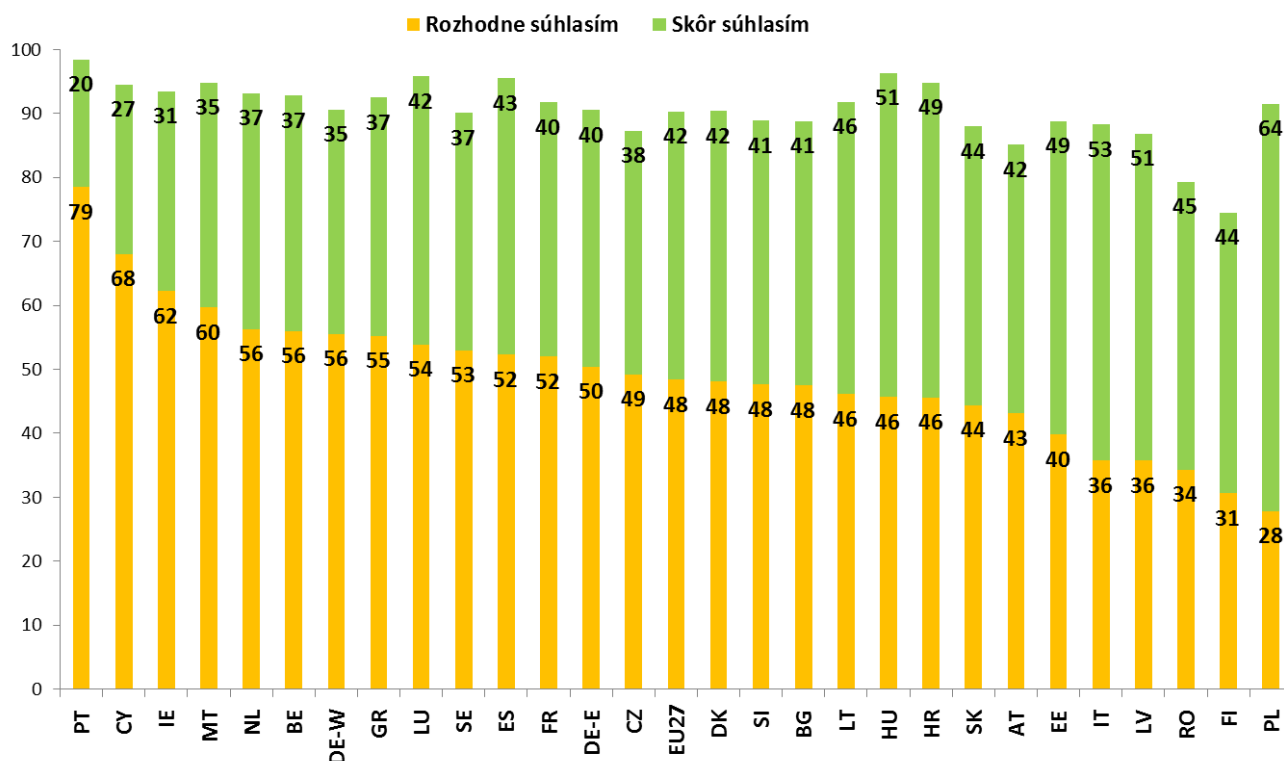
Analýza údajov z výskumu z roku 2021 poskytuje ďalšie možnosti na utvorenie si komplexnejšej predstavy o tom, aké je základné nastavenie verejnej mienky pri týchto otázkach resp. či dochádza k nejakým posunom a premenám názorových profilov. Na údajoch v grafe 10 môžeme sledovať, že v rámci EÚ prevláda značný konsenzus čo sa týka cieľa uhlíkovej neutrality do roku 2050 a obyvatelia schvaľujú kroky vedúce k znižovaniu emisií skleníkových plynov. Veľká väčšina obyvateľov na Slovensku (88 %) ako aj obyvateľov v celej EÚ (90 %) schvaľuje jeden so základných cieľov Európskej zelenej dohody – teda cieľ znižovať emisie skleníkových plynov, a zároveň kompenzovať zvýšené emisie tak, aby Európska únia dosiahla klimatickú neutralitu do roku 2050. Celkovo bolo v tejto otázke na Slovensku nesúhlasných len 9% odpovedí, a tiež spolu 3% oslovených odpovedalo neviem.

Taktiež môžeme vidieť, že v názorovom profile na Slovensku boli jednoznačne súhlasné odpovede (44 % rozhodne súhlasí) a ostatné súhlasné odpovede (44 % skôr súhlasí) v presne rovnakom pomere, zatiaľ čo v názorovom profile za európsky priemer EU27 mierne prevládli rozhodne súhlasné odpovede (pomer 48:42). Podobný pomer v prospech jednoznačne súhlasných odpovedí bol zaznamenaný v Česku (49:38), v Rakúsku (43:42), v Maďarsku bol tento pomer už odlišný (46:51) a v Poľsku sa od priemeru líšil radikálne (28:64). Pri porovnaní údajov z roku 2021 a starších údajov z roku 2019 môžeme konštatovať, že názorový profil zostal relatívne stabilný čo sa týka súhlasných odpovedí (92 % v 2019), a vzhľadom na nízky podiel nesúhlasných odpovedí došlo k výraznejšiemu posilneniu (4 % v 2019).

Výskumná otázka: Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s výrokom - Mali by sme znížiť emisie skleníkových plynov na minimum a zároveň kompenzovať zvýšené emisie, napríklad rozširovaním zalesnených plôch, aby sa hospodárstvo EÚ stalo do roku 2050 klimaticky neutrálnym.

1. rozhodne súhlasím, 2. skôr súhlasím, 3. skôr nesúhlasím, 4. rozhodne nesúhlasím, N= nevie

Graf 10: Súhlas s cieľom znížiť v EÚ emisie skleníkových plynov a mať klimaticky neutrálne hospodárstvo do roku 2050 (% respondentov)

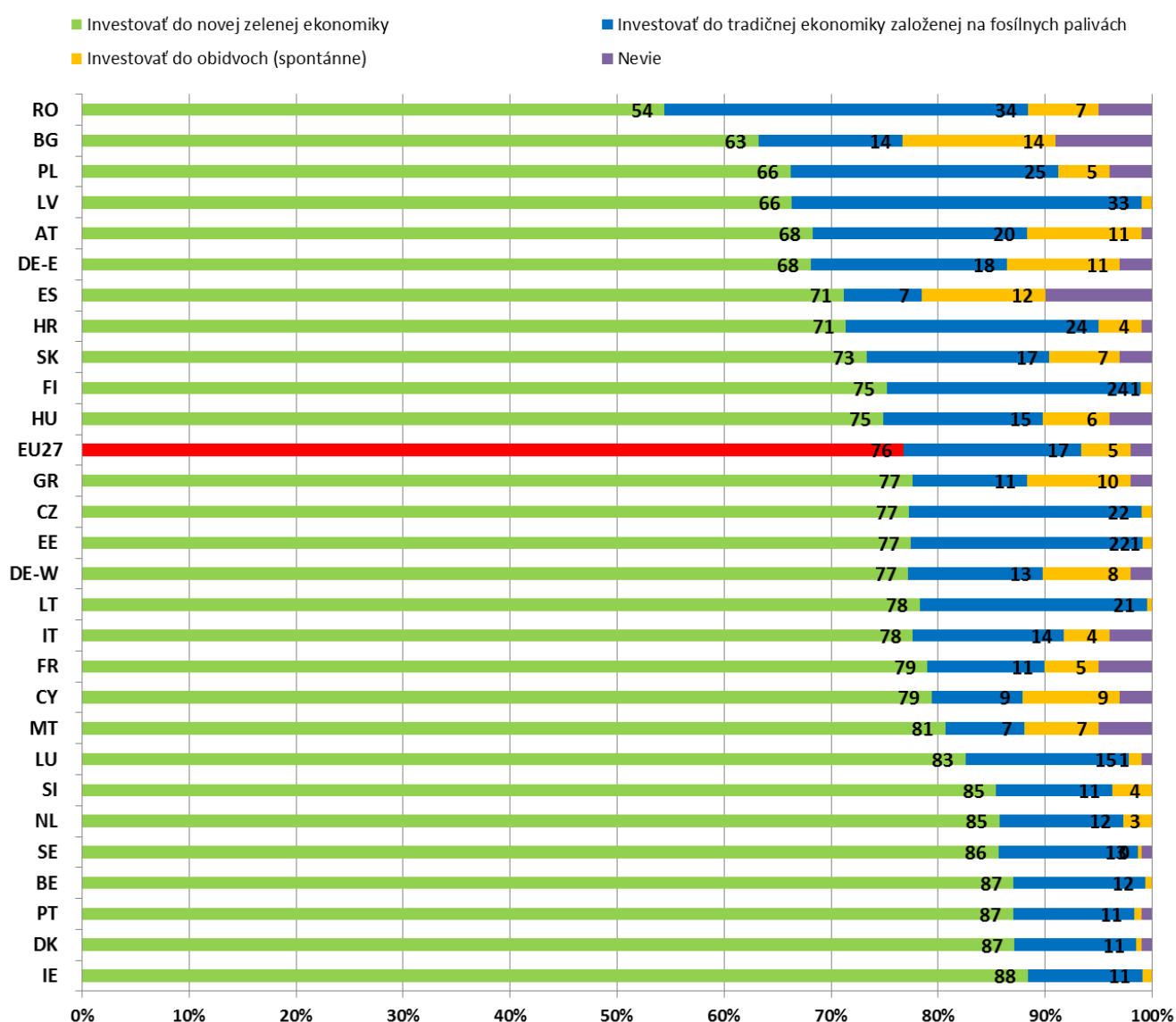
Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

Zároveň v súvislosti s opatreniami a potrebnými krokmi na ceste k tomuto cieľu možno na základe údajov v grafe 11 konštatovať, že celkovo len nízky podiel obyvateľov v rámci Slovenska aj EÚ schvaľuje pokračovanie v investíciách do tradičnej ekonomiky, založenej na fosílnych palivách. Výskumná otázka bola zároveň uvedená stručnou informáciou o plánovaných investíciách pri obnove hospodárstva po pandémie koronavírusu.

Výrazná väčšina obyvateľov na Slovensku tvrdí, že pri plánovaných investíciách do ekonomiky by sa mali uprednostňovať ciele zelenej ekonomiky (obnoviteľné zdroje, znížovanie emisií, uhlíková neutralita a pod.) pred investíciami do tradičnej ekonomiky a fosílnych palív. Na Slovensku podporuje zelené investície zhruba sedem z desiatich obyvateľov, teda 73 % opýtaných, čo je o málo nižší podiel ako je priemer EU27 (76 % respondentov). Čo sa týka demografických rozdielov, významnejší podiel podpory nájdeme u mladších respondentov 15 – 24 rokov a 25 – 39 rokov, a z hľadiska vzdelania u študentov a vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov. Pri pohľade na ostatné skúmané krajiny vidíme, že najvyšší podiel podpory majú zelené investície v Írsku (88 %), a potom v Portugalsku, Dánsku a v Belgicku (všade 87 %). V jednej tretine skúmaných krajín je tento podiel nad 80 % (9 krajín). Najnižšiu verejnú podporu majú zelené investície v Rumunsku (54 %) Bulharsku (63 %), Poľsku (66 %) a Lotyšsku (66 %).

Výskumná otázka: Členské štáty EÚ súhlasili s plánom obnovy hospodárstva vo výške 750 mld. eur, ktorý obsahuje dotácie (390 mld.) a pôžičky (360 mld.) na zmiernenie negatívnych dopadov pandémie koronavírusu. Myslíte si, že peniaze z plánu oživenia hospodárstva by sa mali investovať najmä do tradičnej ekonomiky založenej na fosílnych palivách alebo do novej zelenej ekonomiky? 1. Mali by sa investovať do tradičnej ekonomiky založenej na fosílnych palivách, 2. Mali by sa investovať do novej zelenej ekonomiky, 3. Mali by sa investovať do oboch (spontánna odpoveď, neponúkať), 4. Nevie.

Graf 11: Peniaze z plánu obnovy hospodárstva sa majú investovať najmä do novej zelenej ekonomiky (% odpovedí)

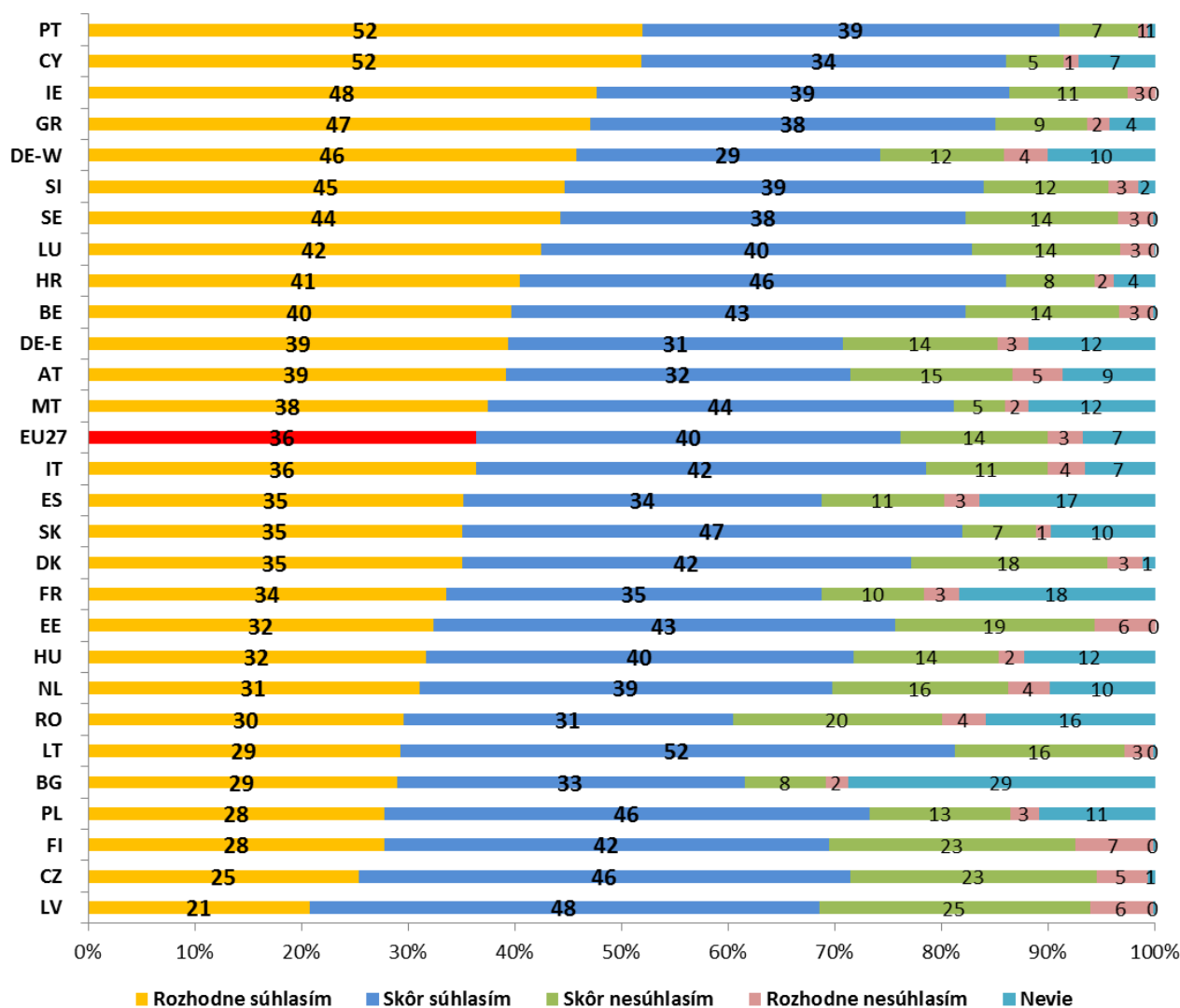
Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

Čo sa týka opačného postoja, zhruba pätina respondentov (17 %) u nás v tejto otázke naďalej podporuje investície do tradičnej ekonomiky, postavenej na fosílnych palivách. Podporu pre obe oblasti investícií spontánne (bez predloženia tejto možnosti) deklarovalo 7 % opýtaných a k otázke sa nevedel vyjadriť len 3 % podiel opýtaných. Tieto výsledky naznačujú, ako u nás, a tiež u našich susedov a v EÚ napreduje široká verejná podpora pre zelené investície. Naopak

potom tiež to, aký je podiel obyvateľov, ktorí sú z rôznych príčin skeptickí¹¹, nechcú z hospodárstva vyradiť fosílna palivá, nepodporujú kroky k tomu smerujúce, a zrejme očakávajú rôzne problémy pri prechode na ekonomiku založenú na obnoviteľných energiách.

Vysvetlenia dôvodov, prečo obyvatelia tak výrazne podporujú investície do zelenej ekonomiky sú možné aj na základe výsledkov pri ďalších položených otázkach. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že obyvatelia majú v súvislosti s transformáciou na zelenú ekonomiku skôr pozitívne očakávania a hodnotia tento prechod vzhľadom na budúcnosť ako nevyhnutnosť. Na údajoch v grafe 12 vidíme, že veľká väčšina obyvateľov súhlasí s tvrdením, že *náklady na škody spôsobené zmenou klímy sú oveľa vyššie ako náklady a investície potrebné na zelenú transformáciu* (spolu 82 % súhlasných odpovedí). Taktiež vysoká je miera súhlasu pri tvrdení, že *poskytovanie expertíz v oblasti čistých technológií môže prispieť k vytváraniu nových pracovných miest* (graf 13, spolu 85 % súhlasných odpovedí) a že, *prispôbenie sa dopadom klímy môže mať pozitívne dôsledky pre občanov v EÚ* (graf 14, spolu 70 % súhlasných odpovedí).

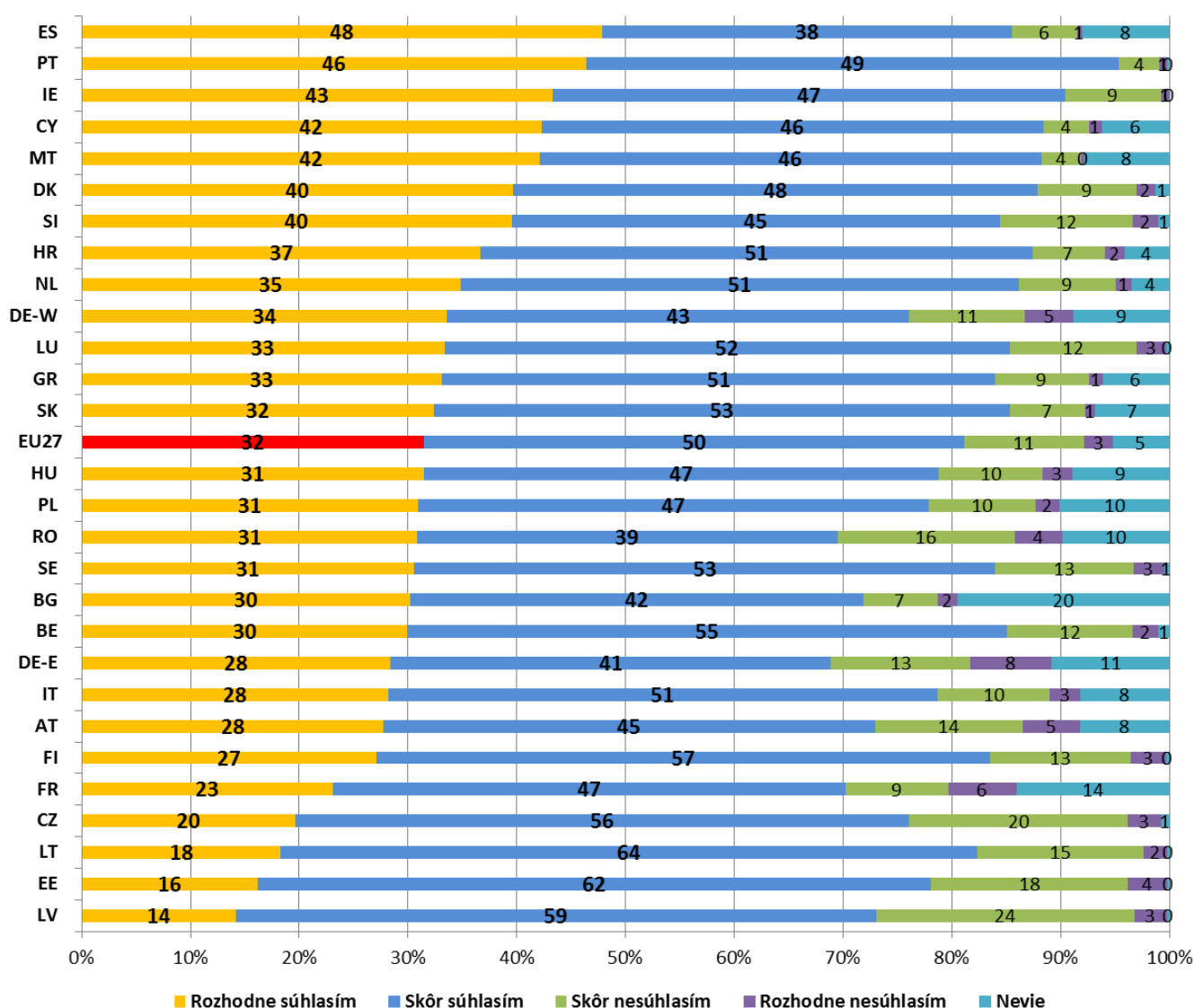
Graf 12: Podpora tvrdenia: Náklady na škody spôsobené zmenou klímy sú oveľa vyššie ako náklady a investície potrebné na zelenú transformáciu (% odpovedí respondentov)

¹¹ Viac ku klimatickému skepticizmu a tzv. klimaskeptikom napr. Vidomus (2013, 2018) a Hulme 2009.

Z výsledkov je zrejmé, že osem z desiatich opýtaných na Slovensku považuje investície na zelenú transformáciu za nevyhnutné, pretože sa obávajú narastajúcich environmentálnych rizík a dôsledkov klimatických zmien. Naopak len zhruba jeden z desiatich opýtaných na Slovensku by takýto názor nepodporil. Rovnako jeden z desiatich respondentov zostáva pri tejto otázke nerozhodný a zvolil odpoveď neviem. Rozdiely oproti našim susedným krajinám sa ukazujú byť najmä v podiele nesúhlasných odpovedí, kde podiel na Slovensku (8 %) je oproti Česku (28 %), Rakúsku (20 %), Poľsku (16 %) a Maďarsku (16 %) výrazne nižší.

Graf 13: Súhlas s tvrdením: Poskytovanie odborných znalostí EÚ v oblasti čistých technológií pre krajiny mimo EÚ môže prispieť k vytváraniu nových pracovných miest v EÚ (% odpovedí respondentov)

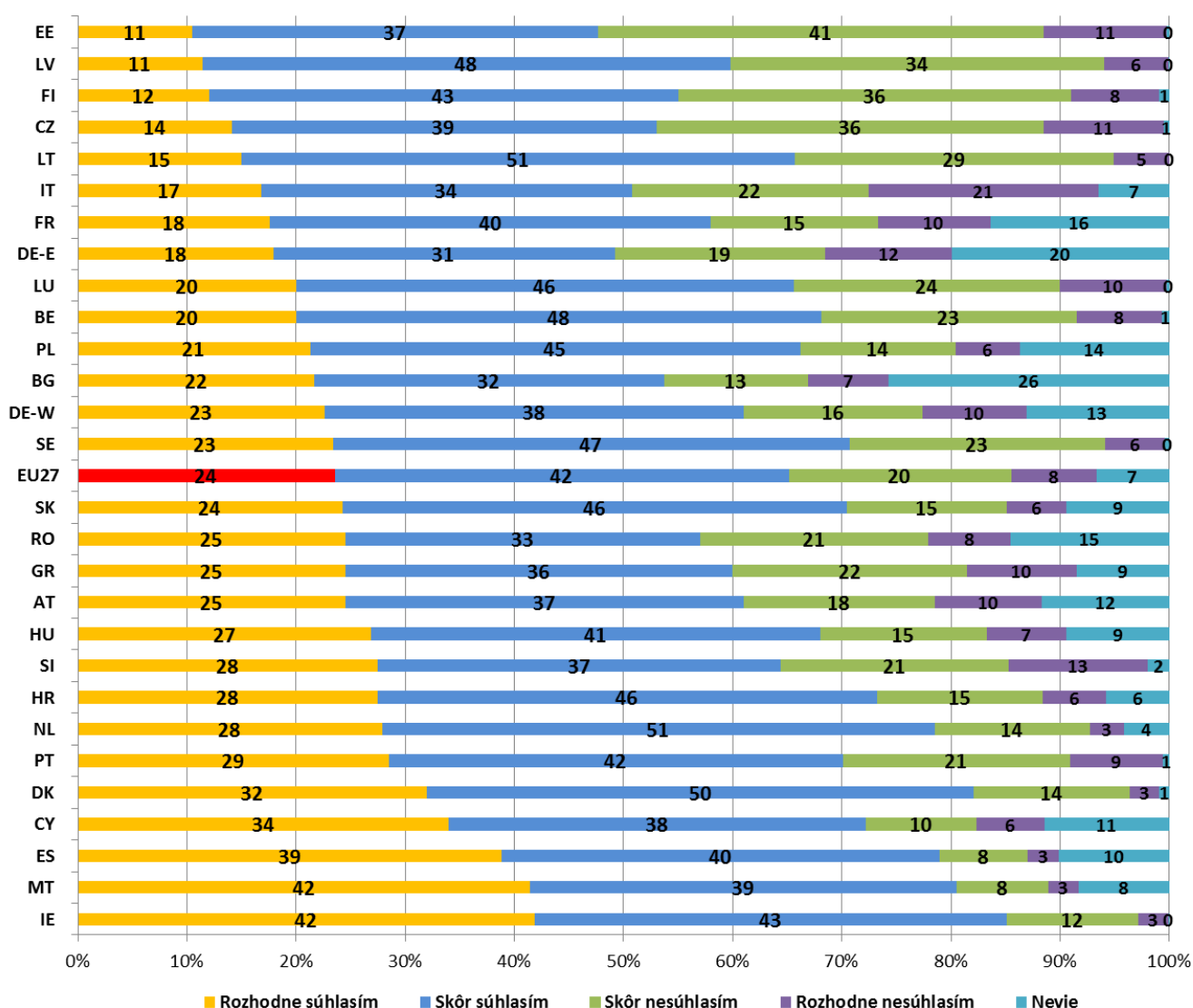

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

Očakávania negatívneho vývoja na trhu práce pri prechode na zelenú ekonomiku patria medzi najčastejšie diskutované témy. Pripomínáme tiež, že „ochrana pracovných miest Američanov“ bol jeden z hlavných argumentov Donalda Trumpa pri odstúpení od Parížskej dohody v roku 2017. Aj na úrovni EÚ (European Green Deal) sa značné úsilie venuje informovaniu

o oblasti zelenej zamestnanosti a o nových typoch zelených pracovných miest a tzv. green career povolaniach pri prechode na energeticky efektívne hospodárstvo (ekologické, nízkouhlíkové). Najčastejšie sa pri možnostiach vytvárania nových pracovných miest spomínajú zelené sektory ekonomiky ako energetická efektívnosť budov, izolácia potrubí, elektromobilita, recyklácia a inovatívne obnoviteľné technológie. Ako môžeme sledovať, v súvislosti s podporou vedeckého vývoja v EÚ a expertízami v oblasti energeticky efektívnych - čistých technológií aj pre krajiny mimo EÚ väčšina obyvateľov na Slovensku (85 %) má optimistické očakávania, že to bude mať pozitívny dopad aj na zamestnanosť a rast pracovných miest.

Graf 14: Podpora tvrdenia: *Prispôsobenie sa nepriaznivým dopadom zmeny klímy môže mať pozitívne dôsledky pre občanov v EÚ* (% odpovedí respondentov)

Dáta: Special Eurobarometer 513: Climate Change (2021)

Záver

Skúmanie obáv obyvateľov v súvislosti s klimatickými zmenami, a tiež skúmanie prejavov podpory verejnosti pre zelenú ekonomiku nám umožnilo poukázať na niekoľko spoločných črt, ktoré majú naši respondenti a obyvatelia v EÚ spoločné. Potvrďuje sa, že obyvatelia vnímajú negatívne dôsledky spájané s klimatickými zmenami a sú vážne znepokojení. Osem z desiatich obyvateľov na Slovensku ako aj celkovo v EÚ vníma klimatické zmeny ako veľmi vážny problém. Pri hodnotení globálnych hrozieb a rizík pre vývoj spoločnosti, v odpovediach našich respondentov najčastejšie rezonovali tri skupiny obáv, ktorými boli 1. obavy v súvislosti s pandemiou (infekčné choroby, 27 %) , 2. ekonomické obavy (chudoba, ekonomická situácia – spolu 27 %) a 3. environmentálne obavy z klimatických zmien a negatívneho vývoja životného prostredia (klimatické zmeny, zhoršovanie stavu prírody a dopady znečistenia na zdravie – spolu 25 %).

Čo sa týka vnímania hlavných aktérov boja proti klimatickým zmenám v rámci EÚ, respondenti na Slovensku podobne ako v 16 ďalších skúmaných krajinách poukazujú predovšetkým na zodpovednosť vlády (63 % opýtaných), zodpovednosť podnikov a priemyslu (60 % opýtaných) a zodpovednosť Európskej únie (47 % opýtaných) v tejto oblasti. Zároveň u obyvateľov prevláda kritický postoj k tomu, ako aktívne a účinne vláda proti klimatickým zmenám zasahuje, pričom nespokojných je v tomto smere až 82 % oslovených.

Pri skúmaní podpory prechodu na zelené hospodárstvo sa ukazuje, že v rámci EÚ prevláda značný konsenzus čo sa týka cieľa uhlíkovej neutrality do roku 2050 a obyvatelia schvaľujú kroky vedúce k zníženiu emisií skleníkových plynov. Zároveň si výrazná väčšina obyvateľov na Slovensku myslí (73 %), že pri plánovaných investíciách do ekonomiky by sa mali uprednostňovať ciele zelenej ekonomiky (obnoviteľné zdroje, znížovanie emisií, uhlíková neutralita a pod.) pred investíciami do tradičnej ekonomiky a fosílnych palív. Taktiež sa opäť raz ukazuje, že obyvatelia majú v súvislosti s transformáciou na zelenú ekonomiku skôr pozitívne očakávania a hodnotia tento prechod vzhľadom na budúcnosť ako nevyhnutnosť.

Výsledky a názorové profily pri sledovaných témach môžeme vnímať ako veľmi dobrý východiskový bod aj v rámci odbornej diskusie o klimatických zmenách, ochrane životného prostredia a environmentálnych témach vo všeobecnosti. Podpora verejnosti pre zelené projekty a riešenia je často závažným argumentom prijímania politických opatrení, ktoré, zdá sa, budú musieť v blízkej budúcnosti ráznejšie reagovať na vyskytujúce sa situácie spojené s negatívnymi dopadmi klimatických zmien na obyvateľov a ich kvalitu života.

Literatúra

BECK, Ulrich. Riziková spoločnosť. Na ceste k inej modernosti. Praha: Slon, 2004, s. 431, ISBN: 80-86429-32-6.

European Commission. Special Eurobarometer 513. Climate Change. Report, Brussels, July 2021. ISBN: 978-92-76-38399-4, DOI: <http://dx.doi.org/10.2834/437>

European Commission. Special Eurobarometer 490. Climate Change. Report, Brussels, September 2019. ISBN: 978-92-76-09336-7, DOI: <http://dx.doi.org/10.2834/00469>

European Commission. Special Eurobarometer 501: Attitudes of European Citizens Towards the Environment. Report, Brussels, March 2020, ISBN: 978-92-76-15240-8. DOI: dx.doi.org/10.2779/902489

HARTMANN, Kathrin. Zelené klamstvo: Záchrana sveta ako výnosný obchodný model. Bratislava: Premedia, 2020, s. 192, ISBN: 978-80-8159-815-9.

HOFFMAN, Andrew. Jak kultura utváří diskusi o klimatické změně. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 136, ISBN: 978-80-210-8711-8.

HULME, Mike. Why We Disagree About Climate Change: Understanding Controversy, Inaction and Opportunity. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2009, s. 392, ISBN: 978-0-521-72732-7.

LYNAS, Mark. Šesť stupňov: Posledné varovanie. Bratislava: Premedia, 2020, s. 312, ISBN: 978-80-8159-866-1.

RABUŠIC, Ladislav - KUSÁ, Zuzana. Úvod. In Oddelené spolu?: Česko a Slovensko optikou vývoje hodnot po roce 1991. Bratislava : SLOVART, spol. s r. o., 2019, s. 7-22. ISBN: 978-80-556-4590-2.

STRAPCOVÁ, Katarína. Klimatická zmena a ochrana životného prostredia vo verejnej mienke na Slovensku. In Working Papers in Sociology [elektronický zdroj], 2020, č. 2, s. 1-23. ISSN 2453-6970. Dostupné na internete: http://www.sociologia.sav.sk/pdf/Working_Papers_in_Sociology_022020.pdf

VIDOMUS, Petr. 2018. Oteplí sa a bude líp. Česká klimaskepse v čase globálních rizik. Praha: Slon, s. 393, ISBN: 978-80-7419-258-6.

VIDOMUS, Petr. 2013. Česká klimaskepse: úvod do studia. In Sociální studia 10 (1), pp. 95-127. DOI: <https://doi.org/10.5817/SOC2013-1-95>

Vnímanie dopadov klimatických zmien. Záverečná správa z online prieskumu medzi obyvateľmi Slovenskej republiky vo veku 16 - 35 rokov v októbri 2021. MEDIAN SK s.r.o. v spolupráci s Kanceláriou prezidenta Slovenskej republiky, 22.10.2021, elektronický zdroj (<https://www.median.sk/sk/vnimanie-dopadov-klimatickych-zmien/>)

ZEMAN, Milan - STRAPCOVÁ, Katarína - MIHÁLIKOVÁ, Silvia - KLOBUCKÝ, Robert - MRVA, Marianna. Hodnoty a spoločnosť počas pandémie Covid-19 : pramenná publikácia [elektronický zdroj]. Bratislava : Sociologický ústav SAV, 2020. Dostupné na: <http://sociologia.sav.sk/publikacie.php?id=3169>

Odkazy na výskumy a použité dátové súbory:

1. European Commission and European Parliament, Brussels (2021). Eurobarometer 95.1 (2021). GESIS Data Archive, Cologne. ZA7781 Data file Version 1.0.0, <https://doi.org/10.4232/1.13791>.

Súčasťou komplexného výskumu Eurobarometer 95.1 bol tiež výskum Special Eurobarometer 513: Climate Change. Integrovaný medzinárodný dátový súbor je dostupný v archíve GESIS, Kolín n./Rýnom (<https://zacat.gesis.org/webview/>). Základnú populáciu tvorilo obyvateľstvo členských štátov Európskej únie a ďalších štátnych príslušníkov EÚ, ktorí majú bydlisko v ktoromkoľvek z 27 členských štátov a majú vek 15 rokov a viac, výberová vzorka bola spolu 26.669 obyvateľov. Výskum na Slovensku realizovala agentúra Kantar Czechia v období 16.03.2021 – 12.04.2021, na vzorke 1.003 respondentov. Zber údajov prebiehal prostredníctvom kombinácie metód CAPI a CAWI, teda osobných rozhovorov s anketármi (CAPI, 71 % respondentov), ako aj online formou (webové dotazníky, CAWI, 29 % respondentov).

2. Sociologický ústav SAV. Hodnoty a spoločnosť počas pandémie Covid-19, November 2020. [dátový súbor]. Slovenský archív sociálnych dát, 2021. SASD2020007. Verzia 1.0. DOI: <https://doi.org/10.34877/sasd-2020007>.

Výskum Hodnoty a spoločnosť počas pandémie Covid-19 (HODYSE 2020) poskytuje údaje o verejnej mienke v šiestich tematických oblastiach: spoločenská dôvera, politika a demokracia, konšpiračné teórie, názory na očkovanie, životné prostredie a voľný čas. Zdroje financovania výskumu: projekt APVV-15-0653: Hodnoty v dynamike spoločenských zmien na Slovensku a v Európe (HODYSE), projekt VEGA 2/0122/19: Spoločenská dôvera na Slovensku, projekt VEGA 2/0120/20: Subjektívne vnímanie hodnoty životného prostredia na Slovensku. Výskum realizovala agentúra FOCUS v období 03.11.2020 – 11. 11. 2020 na vzorke 1.021 respondentov. Výskum je archivovaný a dostupný v Slovenskom archíve sociálnych dát (SASD, www.sasd.sav.sk).

3. European Commission, Brussels (2019): Eurobarometer 91.3 (2019). Kantar Public [producer]. GESIS Data Archive, Cologne. ZA7572 Data file Version 1.0.0, doi:10.4232/1.13372.

Výskum Special Eurobarometer 490: Climate Change 2019 bol súčasťou výskumu Eurobarometer 91.3. Výskumný modul Climate Change sa uskutočňuje každé dva roky. Integrovaný medzinárodný dátový súbor je dostupný v archíve GESIS, Kolín n./Rýnom (<https://zacat.gesis.org/webview/>). Základnú populáciu tvorilo obyvateľstvo členských štátov Európskej únie a ďalších štátnych príslušníkov EÚ, ktorí majú bydlisko v ktoromkoľvek z 28 členských štátov a majú vek 15 rokov a viac, výberová vzorka bola spolu 27.655 obyvateľov. Výskum na Slovensku realizovala agentúra Kantar Slovakia v období od 09.04.2019 - 24.04.2019, na vzorke 1.076 respondentov. Zber údajov prebiehal prostredníctvom osobných rozhovorov s anketármi.

Zoznam skratiek

p.b. = percentuálny bod

Austria	AT
Belgium	BE
Bulgaria	BG
Republic of Cyprus	CY
Czechia	CZ
Germany - West	DE-W
Germany - East	DE-E
Denmark	DK
Estonia	EE
Greece	EL
Spain	ES
Finland	FI
France	FR
Croatia	HR
Hungary	HU
Ireland	IE

Italy	IT
Lithuania	LT
Lithuania	LT
Luxembourg	LU
Latvia	LV
Malta	MT
The Netherlands	NL
Poland	PL
Portugal	PT
Romania	RO
Sweden	SE
Slovenia	SI
Slovakia	SK